

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประเทศต่างๆ ได้ให้ความสนใจต่อการเติบโตของเมือง (Urban Growth) อยู่มาก ทั้งนี้เพราะการเติบโตของเมืองมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวม กล่าวคือ หากการเติบโตของเมืองยังคงสามารถทำให้ประชากรที่ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองมีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย ก็จะส่งผลดีต่อระบบโครงสร้างของเมืองได้ แต่ในทางตรงกันข้าม หากการเติบโตของเมืองไม่สามารถที่จะรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วได้ ก็จะส่งผลเสียต่อระบบโครงสร้างของเมืองและการพัฒนาทั้งในระดับเมืองและระดับประเทศ

ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดการเติบโตของเมืองก็คือ การเติบโตของประชากรอันเนื่องมาจากการย้ายถิ่น นอกเหนือไปจากการเพิ่มตามธรรมชาติ หรือการมีจำนวนคนเกิดมากกว่าจำนวนคนตาย ด้วยการเติบโตของประชากรอันเนื่องมาจากการย้ายถิ่นนั้นวันจะเพิ่มความสำคัญขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในประเทศไทย การเติบโตของเมืองส่วนใหญ่จะสืบเนื่องมาจากการย้ายถิ่นเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการย้ายถิ่นของประชากรจากชนบทเข้าสู่เมือง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาการว่างงาน ปัญหาเสพติด และปัญหาทางศีลธรรม ตลอดจนระบบการบริการในชุมชน เป็นต้น ปัญหาการย้ายถิ่นจึงเป็นปัญหาที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการต่างๆ อยู่เสมอมา ดังจะเห็นได้จากมีการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวอย่างกว้างขวาง ยิ่งไปกว่านั้นในภาคของรัฐบาลเองก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความรุนแรงของปัญหาดังกล่าวด้วย ดังจะเห็นได้จากที่มีการกำหนดนโยบายการกระจายตัวของประชากรและการย้ายถิ่น ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 และ 5

การศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นภายในประเทศจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและมีความสำคัญต่อการพิจารณาปัญหาทางเศรษฐกิจ, สังคม และประชากรอยู่ไม่น้อย แต่การที่จะเข้าใจปัญหาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นภายในประเทศได้อย่างถูกต้องและลึกซึ้งนั้น ส่วนหนึ่งควรจะต้องศึกษาให้เข้าใจถึงมูลเหตุจูงใจในการย้ายถิ่นเป็นสำคัญด้วย ซึ่งจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า มูลเหตุจูงใจที่ทำให้บุคคลย้ายถิ่นโดยทั่วไปนั้น มีอยู่ 3 ประการคือ มูลเหตุจูงใจทางด้านเศรษฐกิจ

มูลเหตุจูงใจทางด้านสังคม และมูลเหตุจูงใจทางด้านวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งในแต่ละค่านั้นก็ยังสามารถแบ่งได้เป็นมูลเหตุจูงใจที่เกิดจากจุดเริ่มต้น หรือจากสถานที่เดิมของผู้ย้ายถิ่นก่อนที่จะย้ายมา อันเนื่องมาจากแรงผลักดันต่างๆ เช่น การไม่มีงานทำ การหย่าร้าง หรือความเบื่อหน่ายในวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ เป็นต้น กับมูลเหตุจูงใจที่เกิดจากจุดหมายปลายทาง หรือแรงดึงดูดของสถานที่หนึ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความต้องการที่จะย้ายไปอยู่ เช่น ในสถานที่ดังกล่าวมีตลาดแรงงาน มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ หรือมีความเจริญ สะดวกสบายกว่าที่เดิม เป็นต้น ดังนั้น ในการย้ายถิ่นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งจึงมักจะเกี่ยวเนื่องกับมูลเหตุจูงใจทั้งจากจุดเริ่มต้น และจุดหมายปลายทางดังกล่าว แล้วแต่ว่าจะเน้นหนักไปที่จุดไหน

อย่างไรก็ตามในการศึกษาเชิงเปรียบเทียบถึงความแตกต่างในเรื่องของแรงจูงใจในการย้ายถิ่นระหว่างผู้ย้ายถิ่นชายและผู้ย้ายถิ่นหญิงนั้นยังมีการศึกษาน้อย ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ จึงต้องการที่จะศึกษาแรงจูงใจในการย้ายถิ่นจำแนกตามเพศ โดยเลือกเอาเมืองพัทยา ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีความสำคัญมากแห่งหนึ่งของประเทศ และมีตลาดแรงงานมาก โดยส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานประเภทที่เน้นหนักไปทางการค้าและการบริการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาพักผ่อนยังเมืองพัทยาซึ่งปีหนึ่งๆ มีเป็นจำนวนมาก เมืองพัทยาก็มีการเปลี่ยนแปลงประชากรอันเนื่องมาจากการย้ายถิ่นเข้าเป็นสาเหตุสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจถึงเรื่องแรงจูงใจในการย้ายถิ่นได้ดีขึ้น และเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาในเรื่องของการย้ายถิ่น และแนวทางในการแก้ปัญหาอันสืบเนื่องมาจากการย้ายถิ่นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์หลัก

1. เพื่อศึกษาแบบแผนโดยทั่วไปของแรงจูงใจในการย้ายถิ่น
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างในเรื่องของแรงจูงใจในการย้ายถิ่นระหว่างเพศชายและเพศหญิง
3. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยอื่นๆ ที่คาดว่าอาจจะมีผลทำให้ลักษณะแรงจูงใจของเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกัน ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา ภูมิลำเนาเดิม และอาชีพเดิม เป็นต้น

1.3 แนวความคิดที่สำคัญในการศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากความหมายของคำว่า " แรงจูงใจ " มีลักษณะเป็นนามธรรมอยู่มาก และส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่แรงผลักดันภายในของแต่ละบุคคลที่ทำให้แสดงพฤติกรรมบางอย่างออกมา ดังเช่นที่นักวิทยาศาสตร์กลุ่มหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า หมายถึง " ความพยายามที่เกิดขึ้นจากความปรารถนา แรงขับ ความต้องการ ดังนั้น แรงจูงใจจึงเป็นแรงผลักดันภายในที่ทำให้มนุษย์บรรลุถึงจุดหมายปลายทาง และมีผลทำให้พฤติกรรมนั้นสิ้นสุดลง " (B. Berelson and G.A. Steiner 1969 : 159) หรือการที่นักจิตวิทยาบางกลุ่มได้กล่าวถึงแรงจูงใจไว้ว่า " เป็นพฤติกรรมที่ถูกกระตุ้นโดยแรงขับของแต่ละบุคคลที่มีแนวโน้มไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างไรอย่างหนึ่ง และร่างกายอาจสมประสงคิในความปรารถนาที่เกิดจากแรงขับนั้นๆ ได้

(เดโช สวานานนท์ 2511 : 241) อย่างไรก็ตามแรงจูงใจจะเกิดได้ทั้งจากความต้องการของร่างกาย ได้แก่ ความหิว ความกระหาย ความต้องการพักผ่อนหลับนอน ฯลฯ และจากความต้องการทางสังคม ได้แก่ การเรียนรู้ และประสบการณ์ที่บุคคลนั้นได้รับและเป็นสมาชิกอยู่ตามสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ดังเช่นคำนิยามของแรงจูงใจที่ว่า " หมายถึง การที่ตัวเราถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมตอบสนองที่เหมาะสมที่สุดในแต่ละสถานการณ์ที่ต่างกันไป พฤติกรรมที่เลือกแสดงนี้เป็นผลจากลักษณะในตัวบุคคล และสภาพแวดล้อมประกอบกัน

(ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ 2511 : 21)

ดังนั้นเพื่อให้คำจำกัดความของคำว่า " แรงจูงใจ " สามารถสื่อความหมายและเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น การศึกษาถึงแรงจูงใจของผู้ย้ายถิ่นมาเมืองพัทยาครั้งนี้ จึงได้ให้คำจำกัดความของแรงจูงใจไว้ว่า หมายถึง เหตุผลหรือวัตถุประสงค์ในการย้ายถิ่นที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นตัดสินใจย้ายออกจากสถานที่ที่เคยอยู่เดิมไปยังสถานที่แห่งใหม่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ที่เคยอยู่เดิมเป็นแรงผลักดัน หรือเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่แห่งใหม่เป็นแรงดึงดูด หรือทั้ง 2 อย่างประกอบกัน ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

จากการศึกษาเอกสาร วิทยานิพนธ์ รายงาน และสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาคประเทศต่างๆ พบว่า มูลเหตุของแรงจูงใจในการย้ายถิ่นมีหลายด้านด้วยกัน ซึ่งในการศึกษามูลเหตุจูงใจของผู้ย้ายถิ่น อาจสรุปภาพแรงจูงใจออกเป็น 3 ด้าน คือ แรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจ แรงจูงใจทางด้านสังคม และแรงจูงใจทางด้านวิถีการดำเนินชีวิต ดังนี้คือ

1. แรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจ จากการศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นของประชากรทั้งในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ โดยทั่วไปจะเห็นพ้องต้องกันว่า ปัจจัยที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นของประชากรคือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ โดยพิจารณาได้จากกรอบการวิเคราะห์ของทฤษฎีผลลัคนและดึงดูด ซึ่งพิจารณาที่จุดเริ่มต้นและจุดหมายปลายทาง ต่อมาในปี ค.ศ. 1966 Everett Lee ก็ได้ทำการศึกษาให้เป็นระบบยิ่งขึ้น โดยให้ปัจจัยในการย้ายถิ่นไว้ 4 ปัจจัยด้วยกันคือ (1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจุดเริ่มต้น (2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจุดหมายปลายทาง (3) อุปสรรคระหว่างทาง และ (4) ปัจจัยส่วนบุคคล ดังนั้นในการศึกษาพฤติกรรมการย้ายถิ่นที่เกิดจากแรงจูงใจนี้ จะได้พิจารณาตามปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจุดเริ่มต้น และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจุดหมายปลายทาง โดยแบ่งแรงจูงใจออกเป็น 2 ด้านด้วยกันคือ

1.1 แรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับจุดเริ่มต้น อันหมายถึงแรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากแรงผลักดันทางเศรษฐกิจในที่เดิม ทำให้เกิดความต้องการที่จะแสวงหาทางแก้ไขและแสดงพฤติกรรมออกมาเป็นพฤติกรรมการย้ายถิ่น เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้หลายท่านด้วยกันคือ จากการศึกษาของ C.J. Jansen (1970 : 21) พบว่า ร้อยละ 20.5 ของประชากรผู้ย้ายถิ่นเข้าปารีสมีสาเหตุเกี่ยวกับตลาดแรงงานในจังหวัดเดิม จากการศึกษาของ Keermar (1967 : 268) ในประเทศอินเดีย พบว่าประมาณร้อยละ 75 ของประชากรผู้ย้ายถิ่นมีสาเหตุเนื่องมาจากสภาวะทางเศรษฐกิจ และจากการศึกษาในประเทศศรีลังกา โดยองค์การ ECAFE (1967 : 34) ก็พบอีกว่า ชาวนาจะย้ายออกจากบริเวณที่ประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นและที่ทำกินน้อย ไปยังบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่เบาบางและมีที่ทำกินมาก สำหรับการศึกษารื่องนี้ในประเทศไทย โดย เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์ (2513 : 69) เรื่องปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของประชากรในชนบทของประเทศไทย พบว่า ปัจจัยเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญ กล่าวคือ ปริมาณร้อยละ 56 ของผู้ย้ายถิ่นเข้าเขตเมืองให้เหตุผลว่า เนื่องจากสาเหตุทางเศรษฐกิจ และจากผลการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจของผู้ที่อาจจะย้ายถิ่นโดยวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ (2511 : 4) พบในลักษณะเดียวกันว่า ผู้ที่เผชิญปัญหาในการทำมาหากินมีแนวโน้มที่จะย้ายถิ่นมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ประสบปัญหาในการทำมาหากิน จากการศึกษาทัศนคติของหัวหน้าครัวเรือนในชนบทต่อการย้ายถิ่นของเด็กหนุ่มสาวเข้าสู่ตัวเมือง โดย คำรง ฐานดี (2525 : 7) พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำเห็นด้วยกับการย้ายถิ่นของหนุ่มสาว ในการศึกษาเกี่ยวกับแบบแผนและสหสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นภายในประเทศ

ของ วิวิธ ศิริภาคย์ (1965 : 45) พบว่า จำนวนการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรในท้องถิ่นหนึ่งท้องถิ่นใดในประเทศนั้นจะผันแปรโดยตรงกับอัตราส่วนร้อยละของการถือครองที่ดินที่ต่ำกว่า 15 ไร่ ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวนี้ตรงกับการศึกษาของประเทศต่างๆ ในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ECAFE 1967 : 32) ที่ว่าภาวะดินเลว ขนาดพื้นที่ถือครองน้อย และภาวะประชากรแออัด ทำให้ชาวบ้านย้ายถิ่น นอกจากนี้ วรชัย ทองไทย (1978 : 81-88) พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของผู้ที่อยู่ในสังคมเกษตร ได้แก่ การขาดที่ดินทำกิน ความไม่สมบูรณ์ของดิน ผลผลิตที่ต่ำ ภาวะหนี้สิน การขาดตลาดรับซื้อ เป็นต้น

1.2 แรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับจุดหมายปลายทาง อันหมายถึงแรงจูงใจที่เกี่ยวกับแรงดึงดูดทางเศรษฐกิจในสถานที่ที่บุคคลได้รับข่าวสารมา สำหรับเรื่องนี้ ได้มีผู้กล่าวไว้ว่า " โอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าเป็นปัจจัยดึงดูดให้มีการย้ายถิ่นเข้า " ซึ่งได้รับการสนับสนุนต่อมาจาก กันนาร์ ไพรคัล (1972 : 27) นักเศรษฐศาสตร์ผู้มีชื่อเสียง ผู้ซึ่งกล่าวว่า " ในท้องถิ่นที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจจะดึงดูดให้มีการย้ายถิ่นจากส่วนต่างๆของประเทศ " และจากการศึกษาเรื่องเดียวกันนี้ในประเทศญี่ปุ่น โดย Kono และ Shino (1965 : 41) ก็พบว่า การย้ายถิ่นภายในประเทศมักจะเกิดระหว่างบริเวณที่มีความแตกต่างทางด้านสภาวะทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าอีกบริเวณหนึ่ง C.J. Jansen (1970 : 21) พบว่า ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้าปารีสร้อยละ 35.3 มีสาเหตุเนื่องมาจากตลาดแรงงานในปารีสเป็นปัจจัยดึงดูดสำคัญ สำหรับการศึกษานี้ในประเทศไทย จากการศึกษาเรื่องประชากรกับการย้ายถิ่น การขยายตัวของเมือง และปัญหาสังคมอื่นๆ ของ ปรีชา แสงสว่าง (2508 : 220) พบว่า สภาพความเป็นอยู่ โอกาสทางด้านเศรษฐกิจที่ดีกว่าในท้องถิ่นหนึ่ง ย่อมเป็นมูลเหตุจูงใจให้ประชากรในท้องถิ่นอื่นๆ ย้ายเข้าไปอาศัยอยู่ได้ และจากการศึกษาของ สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (1968 : 114-118) พบว่า การย้ายถิ่นเข้าสู่จังหวัดใดจังหวัดหนึ่งของประชากร มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความหนาแน่นของประชากร และอัตราส่วนของอุตสาหกรรมในระดับการผลิต การบริการ และการจัดการ

จากลักษณะแรงจูงใจด้านเศรษฐกิจดังกล่าว พอจะประมวลได้ว่า แรงจูงใจทางเศรษฐกิจ ก็คือแรงจูงใจทางด้านงาน โดยพิจารณาจากเหตุผลในการย้ายถิ่นของตัวอย่าง ซึ่งแรงจูงใจทางด้านนี้ จากการพิจารณายังแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

ก. ย้ายเพื่อมาหางานทำ ซึ่งอาจเกิดจากการไม่มีงานทำ หรือการว่างงานตามฤดูกาล ทั้งนี้จากข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า ผู้ย้ายถิ่นเป็นจำนวนมากย้ายเนื่องจากสาเหตุดังกล่าว อาทิเช่น R. Illisley, et.al. (1970 : 133-138) กล่าวว่า ทั้งชายและหญิงที่ย้ายถิ่นก่อนแต่งงาน มีปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ไม่มีกิจการงานในท้องถิ่นที่เหมาะสม ส่วน G. Pourcher (1970 : 195) ก็พบว่า เกือบ 1 ใน 3 ของผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาเมืองปารีส ไม่เคยทำงานมาก่อน ในทำนองเดียวกับ Meinkoth (1962 : 6-9, 31-33) ซึ่งได้ทำการศึกษาในประเทศไทย พบว่า การย้ายถิ่นของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเข้าสู่กรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2501 นั้น ร้อยละ 80 ของผู้ย้ายถิ่นที่ถูกสัมภาษณ์ให้เหตุผลว่า ย้ายถิ่นเพื่อหางานทำ ร้อยละ 15 ให้เหตุผลว่า ย้ายถิ่นเนื่องจากขาดอาหารและที่อยู่อาศัย ทั้งนี้เป็นเพราะสภาพพื้นดินไม่สามารถใช้ทำการเพาะปลูกได้ ซึ่งจากรายงานการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากรในปี พ.ศ. 2519 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ร้อยละ 42.2 ของผู้ย้ายถิ่นมากรุงเทพมหานคร มีสาเหตุมาจากการว่างงานตามฤดูกาล (เยาวลักษณ์ ราชแพทยาคม 2508 : 354) และจากผลการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร ของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2520 ปรากฏว่า ประมาณร้อยละ 53 ของผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด ย้ายมาเพื่อทำงาน ผู้ที่ย้ายเข้ามาเนื่องจากว่างจากกรประกอบอาชีพเดิมทางเกษตรกรรมมีอยู่ถึงร้อยละ 42 ของผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด (นิตยา และคนอื่นๆ 2524 : 5) และในการศึกษา การเคลื่อนย้ายแรงงานจากอีสาน กรณีอีสานตอนบน จากวารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2525) พบว่า สาเหตุส่วนใหญ่มาจากแรงผลักดันในท้องถิ่น นั่นคือความยากจน อันเนื่องมาจากการไม่มีงานทำในหมู่บ้าน และจากการศึกษาเรื่อง แรงงานไม่พอพห : สภาพและสาเหตุ กล่าวว่า สภาพความยากจนอันเนื่องมาจากผลผลิตไม่พอบริโภค การไม่มีงานทำในหมู่บ้าน เป็นเหตุให้แรงงานในชนบทจำต้องเคลื่อนย้ายไปหางานทำนอกถิ่น

ข. ย้ายเพื่อหางานทำที่ดีกว่า ซึ่งหมายถึงการที่ผู้ย้ายถิ่นมีงานอยู่แล้ว แต่ต้องการทำงานที่ดีขึ้น หรือค่าจ้างที่มากกว่า สภาพแวดล้อมที่ดีกว่า และเหมาะสมกับความสามารถเฉพาะตัวมากกว่า จะเห็นได้จากการศึกษาของ G. Pourcher (1970 : 193-195) ที่ว่า ร้อยละ 60 ของผู้ที่ย้ายถิ่นจากปารีสเนื่องจากงาน และร้อยละ 83 ของผู้ที่ย้ายถิ่นที่อยู่ตามชนเมืองย้ายเข้าปารีสด้วยเหตุผลทางการเงิน โดยพบว่า ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามานั้น ส่วนใหญ่จะมีงานทำมาก่อน กล่าวคือ ร้อยละ 10 ทำกิจการส่วนตัว ร้อยละ 22 เป็นข้าราชการ และ

ร้อยละ 68 ทำบริษัทเอกชน และสำหรับแรงจูงใจทางการเงินนี้จะแตกต่างกันออกไปตามกลุ่มสังคม กล่าวคือ ร้อยละ 29 ของคนชานเมือง จะย้ายเข้าปารีสเพื่อความหวังในการเลื่อนตำแหน่งมากกว่าไม่มีงาน หรือไม่มีเงินเพียงพอ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 14 ในทำนองเดียวกัน ผลการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากรในปี พ.ศ. 2519 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ร้อยละ 11.4 ต้องการเปลี่ยนงาน เช่นเดียวกับผลการสำรวจแรงงานชนบทในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2520 ของกรมแรงงาน ซึ่งพบว่า ประมาณร้อยละ 14.8 ย้ายถิ่นไปเพื่องานที่ดีกว่างานในท้องถิ่นของตน และจากการศึกษาถึงการย้ายถิ่นออกจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดย สุวัลลีย์ เปี่ยมภิติ (2521 : 50) นั้นพบเช่นเดียวกันว่า ร้อยละ 44.7 ของผู้ย้ายถิ่น ก็เพื่อต้องการไปหางานที่มีรายได้ดีกว่า

ก. ย้ายเพื่อความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ซึ่งหมายถึงการที่ผู้ย้ายถิ่นมีงานทำอยู่แล้ว แต่ต้องการที่จะโอนหรือย้ายตำแหน่งไปปฏิบัติหน้าที่ในที่อื่นเพื่อตำแหน่งหน้าที่ที่ดีกว่า ดังเช่น ในการศึกษาของ A. Girard, et.al. (1970 : 218) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการย้ายถิ่นกับอายุของกลุ่มตัวอย่าง ที่พบว่า อายุของกลุ่มตัวอย่างยิ่งมากขึ้นเท่าใด เหตุผลทางอาชีพจะเป็นในลักษณะของการปรับปรุงสถานภาพการทำงานให้ดีขึ้น โดยการโอนย้ายภายในบริษัท หรือย้ายขึ้นไปในตำแหน่งที่สูงกว่า มากกว่าที่จะย้ายเพื่อหางาน

2. แรงจูงใจทางด้านสังคม แม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า แรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจจะมีความสำคัญต่อการย้ายถิ่นก็ตาม แต่นั่นไม่ได้หมายความว่า แรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจจะเป็นเหตุผลประการเดียวที่ทำให้บุคคลตัดสินใจย้ายถิ่นได้ บางครั้งก็จำเป็นต้องได้รับการเสริมจากแรงจูงใจทางด้านสังคม เช่น การมีญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงอยู่ ก็เป็นตัวช่วยประกอบในการตัดสินใจย้ายถิ่น หรือในบางกรณี แรงจูงใจทางด้านสังคมจะเป็นส่วนสำคัญในการย้ายถิ่นก็เป็นได้ ซึ่งจากการศึกษาของ Petersen (1978 : 558) นั้นพบว่า บางครั้งแรงจูงใจทางเศรษฐกิจอาจได้รับการเสริมด้วยแรงจูงใจทางสังคม อาทิเช่น มีแรงจูงใจในงานที่ดีกว่า ประกอบกับการมีญาติใกล้ชิดอยู่ด้วย และจากการศึกษาของ C.J. Jansen (1970 : 22) ก็พบว่า อย่างน้อยที่สุด 1 ใน 4 ของการย้ายถิ่นจะเกี่ยวข้องกับสาเหตุทางครอบครัว เช่น การแต่งงาน และความสัมพันธกับญาติและครอบครัว ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่สำคัญต่อการย้ายถิ่น และสำหรับการย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาที่ดีกว่านั้น ก็พบว่า เป็นแรงจูงใจที่สำคัญอีกประการหนึ่งเช่นกัน ดังจะได้กล่าวต่อไปคือ

2.1 แรงจูงใจทางการศึกษา ในประเทศไทยนั้นจะพบว่า แรงจูงใจทางการศึกษา มักจะเป็นในลักษณะที่ว่า ผู้ย้ายถิ่นต้องการที่จะศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นซึ่งในจังหวัดที่ตนอาศัยอยู่นั้นไม่มี หรือการที่ผู้ย้ายถิ่นมีความคิดว่าสถาบันการศึกษาในจังหวัดของตนมีคุณภาพต่ำกว่า ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ (1972 : 26) พบว่าการกระจายการศึกษาที่ไม่ได้สัดส่วนกันของประเทศ ทำให้ผู้ที่ต้องการจะได้รับการศึกษาที่ศึกษาและสูงกว่า ย้ายไปยังบริเวณที่มีสถานศึกษาชั้นสูงหรือดีกว่าถิ่นเดิมของตน และมักจะพบว่าบุคคลพวกนี้ไม่ค่อยจะกลับไปยังถิ่นเดิมอันเป็นภูมิลำเนาเดิมของตนเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ วิทยา รัตนวิจิตร (2514 : 72) พบว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนจากต่างจังหวัดเข้ามาศึกษาในส่วนกลางก็เพราะโรงเรียนในส่วนกลางมีคุณภาพดีกว่าโรงเรียนในต่างจังหวัด ในขณะที่ Johnson (1968 : 47) ก็พบเช่นเดียวกันว่า การกระจายการศึกษาที่ไม่ได้สัดส่วนของประเทศ ทำให้ประชากรย้ายถิ่นไปยังบริเวณที่มีการศึกษาสูงกว่าและ/หรือดีกว่า โดยเฉพาะจากรายงานของกรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย (2508 : 60-62) ก็พบว่า ในแต่ละปีเด็กหนุ่มสาวเป็นจำนวนมากย้ายถิ่นจากภูมิลำเนาเดิมของตนไปยังตัวอำเภอหรือจังหวัดหรือไม่ก็ไปยังกรุงเทพฯ เพื่อศึกษาในชั้นสูงขึ้นไป แม้จะปรากฏว่าการจัดการศึกษาในบางจังหวัดจะมีถึงขั้นอุดมศึกษาก็ตาม ซึ่งก็สอดคล้องกับข้อมูลการสำรวจการย้ายถิ่นมายังกรุงเทพมหานครของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2515 ถึงเดือนมิถุนายน 2517 ที่พบว่า 1 ใน 10 ของผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามานั้น เพื่อต้องการที่จะศึกษาต่อ จากการศึกษาของ สุวัลลีย์ เปี่ยมมณี ที่ได้ศึกษาการย้ายถิ่นในระยะ 5 ปี ในเขตเมืองของจังหวัดภาคใต้ คือ ภูเก็ต สงขลา-หาดใหญ่ เพื่อศึกษาผลของการย้ายถิ่นที่มีต่อการพัฒนาเขตเมืองในจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย ได้กล่าวถึงการศึกษาที่เป็นเหตุผลที่สำคัญของการย้ายถิ่น โดยพบว่า 1 ใน 4 ของผู้ย้ายถิ่นให้เหตุผลว่าเพื่อการศึกษา และอีก 1 ใน 4 ย้ายเพื่อหางานทำ และได้สรุปว่า โอกาสในการศึกษาที่หาดใหญ่และสงขลามีมาก จึงดึงดูดประชากรให้ย้ายถิ่นเข้ามาได้มาก (นิตยา และอื่นๆ 2524 : 8) นอกจากนั้นในปี พ.ศ. 2520 สุวัลลีย์ เปี่ยมมณี ก็ได้ทำการศึกษากการย้ายถิ่นของสตรีในกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลจากการวิจัยโดยทั่วไปพบว่า สาเหตุที่สตรีย้ายเข้ามาในกรุงเทพมหานครเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อกับเศรษฐกิจโดยตรง นั่นคือ เข้ามาหางานทำ แต่การศึกษาครั้งนี้ก็ยังพบอีกว่า การศึกษาก็เป็นสาเหตุสำคัญมากพอๆ กัน กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นสตรีร้อยละ 37.5 ได้ให้เหตุผลว่า ย้ายเข้ามาเพื่อศึกษาต่อ ยิ่งกว่านั้นในกลุ่มอายุ 20-24 ปี เหตุผลของการศึกษาต่อกลับมีมากกว่าเหตุผลที่เกี่ยวกับการหางานทำเสียอีก การศึกษาต่อของสตรีในวัยนี้จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญมากประการหนึ่งที่มีต่อการย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานคร

2.2 แรงจูงใจทางด้านครอบครัว จากการศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นของประชากรในประเทศต่างๆ บ่อยครั้งที่พบว่า สาเหตุจูงใจทางด้านครอบครัวมีความสำคัญเหนือกว่าเหตุผลด้านอื่นๆ ดังเช่น กรณีที่พ่อแม่ชนชั้นกลางหลายคนย้ายถิ่นเพื่อลูกหลานจะได้เข้าโรงเรียนที่ดีกว่า หรือแม้แต่ผู้ที่เกษียณจากงานบางคนที่ย้ายถิ่นมาอยู่กับบุตรหลานของเขา อีกทั้งกฎหมายของประเทศตะวันตกหลายประเทศก็สนับสนุนให้มีการย้ายถิ่นมาอยู่ร่วมกันของครอบครัว รวมถึงกรณีของการย้ายถิ่นเพื่อการแต่งงานด้วย สาเหตุของแรงจูงใจทางด้านครอบครัวนี้แบ่งออกเป็น 2 กรณีคือ

ก. กรณีการย้ายถิ่นเพื่อการแต่งงาน การย้ายเพื่อติดตามสามี หรือย้ายเพื่อติดตามครอบครัว จากการศึกษาถึงแรงจูงใจทางด้านครอบครัวนี้ พบว่ามีเป็นจำนวนมาก เช่นกันที่ย้ายด้วยเหตุผลดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ Girard, et.al. (1970 : 213) ซึ่งพบว่า 1 ใน 4 ของผู้ย้ายถิ่นได้เปลี่ยนที่อยู่เมื่อเวลาแต่งงาน ซึ่งจะเป็นหญิงมากกว่าชาย ในขณะที่ Kenedy (1973 : 174) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นหญิงที่เป็นชาวไอริช ส่วนใหญ่ย้ายถิ่นออกมาเพื่อแต่งงานกับชายที่ไม่เป็นชาวนา สำหรับการศึกษานี้เองเดียวกันนี้ในประเทศไทย จากข้อมูลการสำรวจการย้ายถิ่นมายังกรุงเทพมหานคร ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2515— มิถุนายน 2517 ก็พบว่า 1 ใน 4 ของผู้ย้ายถิ่นเข้าเพราะมีความต้องการจะติดตามหัวหน้าครอบครัว ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 จากรายงานผลการสำรวจประชากร ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบอีกว่า ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาในกรุงเทพมหานครประมาณร้อยละ 40.9 ย้ายมาทั้งครอบครัว โดยมีสาเหตุของการย้ายถิ่นมาจากความต้องการที่จะติดตามหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 28.7 และจากรายงานผลการสำรวจแรงงานในชนบทไทย ในปี พ.ศ. 2520 ของกรมแรงงาน พบว่า ร้อยละ 41.8 เป็นผู้ย้ายถิ่นชั่วคราว และร้อยละ 58.2 เป็นผู้ย้ายถิ่นถาวร โดยสำหรับผู้ย้ายถิ่นชั่วคราวนี้ ประมาณร้อยละ 5.3 ย้ายเพราะต้องการติดตามครอบครัว ขณะที่ผู้ย้ายถิ่นถาวรประมาณร้อยละ 41.8 เป็นผู้ย้ายถิ่นตามครอบครัว (เขาวลัษณ์ ราชแพทยาคม 2521 : 355)

ข. กรณีการย้ายเพื่อไปอยู่ร่วมกับญาติพี่น้อง ซึ่งอาจเกิดจากความจำเป็นต่างๆ อันเป็นเหตุให้ต้องทำการย้ายถิ่น เช่น กรณีการเจ็บป่วย การตาย หรือการหย่าร้างของสามีภรรยา การแตกแยกในครอบครัว ทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวเดิมได้ หรือเกิดจากความต้องการของผู้ย้ายถิ่นเองที่ต้องการจะได้ใกล้ชิดกับครอบครัว รวมถึงการย้ายถิ่นเพื่อไปดูแลบุตร หรือเพื่อโอกาสที่ดีกว่าทางด้านการศึกษา การฝึกอบรม ตลอดจนหน้าที่การงานสำหรับบุตร

หลานของตน แต่จากการศึกษาและวิจัยทางด้านนี้โดยทั่วไปแล้ว พบว่า แรงจูงใจทางด้านครอบครัวนี้ มักจะเกี่ยวข้องกับแรงดึงดูดที่ทำให้ต้องการที่จะย้ายถิ่นมากกว่าในเรื่องของแรงผลักดัน หรือความจำเป็นในการย้ายถิ่น ดังผลจากการวิจัยของ Illsley, et.al. (1970 : 133-136) ที่ว่าผู้ชายที่ย้ายถิ่นมาก่อนแต่งงานมีเหตุผลทางครอบครัว 2 ประการ คือการเลื่อนตำแหน่ง การเปลี่ยนงาน หรือเกษียณอายุของบิดา กับการย้ายถิ่นของครอบครัวอันเนื่องมาจากความตายของบิดามารดา หรือการหย่าร้าง และสำหรับกรณีผู้หญิงที่ย้ายถิ่นมาก่อนแต่งงาน มีเหตุผลมาจาก การมีความรู้เกี่ยวกับเมืองที่จะย้าย มีเพื่อน หรือญาติอยู่ที่นั่น และมีความต้องการที่จะไปอาศัยอยู่กับครอบครัวหรือญาติในเมืองดังกล่าว

3. แรงจูงใจทางด้านวิถีการดำเนินชีวิต จากการศึกษาในเรื่องแรงจูงใจในการย้ายถิ่นนี้ จะเห็นได้ว่า สาเหตุสำคัญในการย้ายถิ่นได้แก่ แรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจ และแรงจูงใจทางด้านสังคม แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีแรงจูงใจอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งถึงแม้ว่าจะพบเป็นกรณีที่น้อยกว่าแรงจูงใจดังกล่าวก็ตาม แต่ก็มีความสำคัญอันไม่อาจละเลยได้ นั่นคือ กรณีแรงจูงใจในด้านวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เป็นมูลเหตุที่สำคัญต่อการตัดสินใจในการย้ายถิ่นด้วยเช่นกัน และสำหรับการศึกษาดังแรงจูงใจในด้านวิถีการดำเนินชีวิตของผู้ย้ายถิ่นนี้ จะได้แยกพิจารณาออกเป็น 2 ลักษณะ ตามแรงจูงใจที่เป็นแรงผลักดันและแรงดึงดูดดังนี้คือ

3.1 การย้ายถิ่นเพื่อต้องการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต เกี่ยวกับความต้องการด้านนี้นั้น จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าเป็นแรงจูงใจที่ผลักดัน อันอาจจะเนื่องมาจากความเบื่อหน่าย หรือไม่ชอบวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ ซึ่งอาจเป็นเพราะเป็นชนบทหรือเมืองเล็ก ๆ ซึ่งจากการศึกษาของ Illsley, et.al. (1970 : 133-138) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นทั้งชายและหญิงที่ย้ายถิ่นก่อนแต่งงาน จะมีแรงจูงใจที่สำคัญในการตัดสินใจย้ายถิ่นประการหนึ่ง คือ ต้องการที่จะหนีจากความจำเจในชีวิตประจำวันของพวกเขา

3.2 การย้ายถิ่นเพื่อต้องการมีชีวิตที่รื่นรมย์กว่า ตื่นเต้นกว่า และได้รู้จักกับบุคคลอื่น ๆ ที่น่าสนใจ โดยในกรณีนี้จะเกี่ยวกับแรงดึงดูดของเมืองดังกล่าวด้วย ในแง่ที่ว่า เป็นเมืองที่มีความเจริญ หรือมีลักษณะที่เต็มไปด้วยในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งทำให้ผู้ย้ายถิ่นเกิดความต้องการที่จะเห็นตามคำบอกเล่าเหล่านั้น จากการศึกษาค้นคว้าของ G. Pourcher (1970 : 193-194) พบว่า นอกจากการย้ายถิ่นจะมีสาเหตุจูงใจทางด้านงาน ยังรวมถึงสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและความสะดวกสบายที่คิดว่า ประกอบกับแรงดึงดูดในเรื่องชื่อเสียงของเมืองปารีสด้วย ซึ่งได้รับ

การสนับสนุนจากการศึกษาต่อมา โดย Girard, et.al. (1970 : 213-215) ว่าสาเหตุแรงจูงใจของคนที่ย้ายถิ่นไปเมืองใหญ่ ที่มีไปปารีสนั้น นอกจากจะมีสาเหตุทางด้านอาชีพแล้วยังรวมถึงความต้องการที่จะปรับสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น และในเรื่องของการมีเครื่องอำนวยความสะดวกที่คิดว่า อย่างเช่น ถนน ไฟฟ้า ฯลฯ และจากการศึกษาของ สุวัลลีย์ เปี่ยมปิติ (2522 : 65) ในเรื่อง การเพิ่มขึ้นของผู้ย้ายถิ่นสตรีในกรุงเทพมหานคร ได้กล่าวถึงแรงจูงใจหรือปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจย้ายถิ่นประการหนึ่งว่า ชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าตื่นเต้นในมหานครเป็นแรงจูงใจที่สำคัญ เนื่องจากคนหนุ่มสาวมักจะมีความต้องการทางด้าน การเสี่ยง การผจญภัย ตลอดจนความตื่นเต้นต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่พบเห็นได้เสมอในเมืองใหญ่

จากลักษณะแรงจูงใจดังกล่าวข้างต้น แม้ว่าอาจจะ เป็นสาเหตุที่ทำให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งตัดสินใจที่จะย้ายถิ่นก็ตาม แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าแรงจูงใจดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดที่สามารถบ่งชี้หรือแสดงให้เห็นชัดว่าบุคคลนั้นจะย้ายไปที่ไหน ทั้งนี้เพราะในการเลือกย้ายไปยังสถานที่หนึ่งสถานที่ใดของผู้ย้ายถิ่น เมื่อบุคคลนั้นมีโอกาสที่จะเลือกระหว่างสถานที่ 2 แห่ง มักจะมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกจุดหมายปลายทางที่ทำให้บุคคลนั้นเลือกที่จะย้ายไปสู่สถานที่แห่งหนึ่งและไม่ย้ายไปยังสถานที่อีกแห่งหนึ่ง นั่นก็คือในเรื่องของ

1. การมีญาติ เพื่อน หรือคนที่รู้จักคุ้นเคยอยู่ในสถานที่ที่จะย้ายเข้าไป ซึ่งเกี่ยวกับผลการศึกษาในเรื่องนี้ จะเห็นได้จากการศึกษาของ Girard, et.al. (1970 : 236, 250) ที่พบว่า ครึ่งหนึ่งของผู้ที่ย้ายถิ่นมีญาติ หรือคนที่รู้จักคุ้นเคยอยู่ในสถานที่แห่งใหม่ แต่ส่วนใหญ่มักจะเป็นญาติ โดยเหตุนี้ 1 ใน 4 จึงได้รับความช่วยเหลือในการหางานทำ 1 ใน 10 ในการหาที่พักอาศัย นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่ย้ายถิ่นไปปารีส ประมาณ 78% มีคนที่รู้จักอยู่ที่นั่น และประมาณ 44% มีญาติอยู่ และจากการศึกษาของ Illsley, et.al. (1970 : 133) พบว่า หญิงที่ย้ายถิ่นมาก่อนแต่งงานจะมีเพื่อนหรือญาติอาศัยอยู่ที่นั่น หรือไม่ก็มีครอบครัว หรือสมาชิกในครอบครัวเคยอยู่ที่นั่นมาก่อนแล้ว ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในประเทศไทย โดย สุวัลลีย์ เปี่ยมปิติ (2522 : 63) ในเรื่อง การเพิ่มขึ้นของผู้ย้ายถิ่นสตรีในกรุงเทพมหานคร ได้กล่าวถึงกรณีของผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายมาก่อนจนสามารถให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่มาใหม่ได้ เพราะสตรีเป็นจำนวนมากจะย้ายเข้ามาয়งนครหลวงก็ต่อเมื่อมีญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง หรือคนรู้จักคอยให้ความช่วยเหลือด้านที่พักอาศัย และในการช่วยหางานทำ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเดิมในเรื่อง การย้ายถิ่นของสตรีมากรุงเทพมหานคร (Suwanlee Piampiti 1967 : 74) ที่พบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ย้ายถิ่นสตรี สามารถหางานทำได้ด้วยความช่วยเหลือจากญาติ

พี่น้อง เพื่อนฝูง หรือคนรู้จักที่ย้ายมาก่อนแล้ว และจากรายงานการเคลื่อนย้ายแรงงานจากอีสานกรณีอีสานตอนล่าง พบว่า ร้อยละ 25.6 มีสาเหตุเนื่องมาจากเพื่อนชักชวน ส่วนสาเหตุของการไม่อพยพ กรณีอีสานตอนล่างนั้น เนื่องจากขาดความรู้เรื่องแหล่งงาน และขาดคนชักชวนมากกว่า เป็นเหตุผลทางเศรษฐกิจ (ไชยยงค์ มงคลกิจนาม 2525 : 37-43) จากวารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ 19 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2525) เรื่องแรงงานไม่อพยพ : สภาพและสาเหตุ พบว่า เหตุผลใหญ่ที่ทำให้ไม่มีการอพยพไปทำงานนอกถิ่น ซึ่งมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 80.2 เนื่องจากไม่มีคนชักชวนไปทำงานทำ (สุวรรณดี สำโรงวัฒนา และคนอื่นๆ 2525 : 33-42) และจากการศึกษาของไชยยงค์ มงคลกิจนาม (2525 : 48) พบว่า การที่ผู้หญิงตำบลท่าไทรมาทำงานรับจ้างในกรุงเทพฯ นั้น มิได้มาเองโดยไร้จุดหมาย แต่เป็นการแนะนำ หรือชักชวนจากญาติพี่น้องที่มาทำงานในกรุงเทพฯ อยู่ก่อนแล้ว และสำหรับผู้อพยพชายก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยจะเข้ามาซื้อค่าเช่าที่พักตามอย่างผู้มาอยู่ก่อน และจากวารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ 19 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2525) เรื่องการอพยพเข้าสู่เมือง : ภาพส่วนรวม พบว่า วิถีทำงานของผู้อพยพส่วนใหญ่จะได้รับข่าวสารตลาดแรงงานก่อนที่จะเดินทางเข้าสู่เมือง จากญาติมิตรที่ทำงานในเมืองและเป็นผู้นำมาสมัครงานด้วย ซึ่งจากข้อมูลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2524 ได้รายงานไว้ว่า ผู้อพยพจะหางานทำได้โดยการชักนำจากเพื่อน หรือผู้รู้จัก มีสัดส่วนสูงสุดร้อยละ 38.7 และรองลงมาเป็นการติดต่อโดยผ่านญาติพี่น้อง ร้อยละ 26.3 จากการศึกษาของ สวาตรี กาญจนกฤษ (1974 : 29) พบว่า ผลที่เกิดจากญาติ พี่น้อง และเพื่อน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่น ส่วนกรณีการศึกษาของ สันติภาพ จินดาแสง (1979 : 56) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นเข้า ได้งานทำจากการแนะนำของเพื่อนและคนที่รู้จัก

2. เป็นผู้ที่มีความรู้ ได้รับข่าวสาร หรือประสบการณ์เกี่ยวกับสถานที่ที่จะย้ายเข้ามา
ก่อน อาจเป็นในแง่เคยไปเยี่ยมญาติ ไปเที่ยวตากอากาศ หรือแม้แต่การบอกเล่าของผู้อื่น ซึ่งจากการศึกษาของ Pourcher (1970 : 198) พบว่า คนต่างจังหวัดที่ตัดสินใจย้ายถิ่นเข้าปารีส จะไม่ไปในถิ่นที่ไม่รู้จักเลย โดยร้อยละ 77 ของผู้ย้ายถิ่น ได้ใช้เวลาวันหยุด หรือไปเยี่ยมญาติในเมืองหลวง และร้อยละ 58 ของผู้ย้ายถิ่นรู้จักคนที่สามารถช่วยเขาได้ และจากการศึกษาของ Cardona & Simmons (1970 : 24) ยังพบว่าคนส่วนใหญ่ชอบที่จะย้ายเข้าไปในเขตที่มีลักษณะวัฒนธรรมคล้ายกับบริเวณที่อยู่เดิม ทั้งนี้เพราะความต้องการที่จะอยู่ในที่มีข้อมูลเพียงพอ แต่เมื่อโอกาสทางการศึกษาในเขตวัฒนธรรมดั้งเดิมไม่เป็นที่พอใจ ผู้ย้ายถิ่นจะย้ายไปสู่บริเวณที่มีการ

พัฒนาทางเศรษฐกิจมากกว่า สำหรับการศึกษเกี่ยวกับเรื่องนี้ในประเทศไทย โดย
 วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ (2511 : 5) พบว่า ผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของ
 ประชากรในท้องถิ่นอื่นมีแนวโน้มที่จะย้ายถิ่น นอกจากนี้การได้มีโอกาสเดินทางไปเห็นชุมชนอื่น
 การได้รับข่าวคราวความเป็นไปของสังคมอื่น จะทำให้บุคคลเห็นความแตกต่างและสามารถตัดสินใจ
 ใจได้ว่าท้องถิ่นใดเหมาะแก่การทำมาหากินของตน และจากรายงานการเคลื่อนย้ายแรงงานจาก
 อีสาน กรณีอีสานตอนบน พบว่า ร้อยละ 14.3 ของผู้ย้ายถิ่นมีสาเหตุเนื่องมาจากการเลียนแบบ
 ผู้ที่ย้ายถิ่นแล้วมีเงินกลับบ้าน (ไชยยงศ์ มงคลกิจนาม 2525 : 39) ส่วนจากรายงานการศึกษา
 ของสุวรรณี สำโรงวัฒนา และคนอื่นๆ (2525 : 40-41) เรื่องแรงงานไม่อพยพ : สภาพ
 และสาเหตุ พบว่า กรณีของบ้านคุยผง จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานไม่มากนัก มี
 สาเหตุหลักเกี่ยวข้องกับผลการเคลื่อนย้ายแรงงานในอดีตที่ไม่ประสบผลสำเร็จและไม่คุ้มทุน ทำให้
 ผู้ที่เคยอพยพไม่คิดที่จะไปอีก และจากสถานการณ์ที่ไม่ดีครั้งนั้นส่งผลให้ผู้ที่ไม่เคยอพยพเลยเกิด
 ความกลัวไม่ยอมอพยพ ส่วนการศึกษาของ ไชยยงศ์ มงคลกิจนาม (2525 : 46) มีลักษณะตรง
 ข้ามกัน กล่าวคือ ในการอพยพเข้ากรุงเทพมหานครของชาวท่าไทร มีผลสืบเนื่องมาจากความ
 สำเร็จของกลุ่มผู้บุกเบิกในการอพยพ ได้รับการบอกเล่าสืบต่อกันมากระจายไปทั่วทั้งตำบล และ
 เป็นสาเหตุให้ชาวบ้านทั้งตำบลอพยพเข้ากรุงเทพมหานครในฤดูแล้งเป็นประจำทุกปี

3. เกี่ยวกับระยะทางและการคมนาคม จากการศึกษาเกี่ยวกับกฎของ
 Ravenstein ในเรื่องของระยะทางที่ว่า " ปริมาณการย้ายถิ่นจะแปรผันในเชิงปริภาคกับระยะ
 ทาง " นั่นคือ บุคคลจะย้ายถิ่นไปในระยะทางใกล้ๆ มากกว่าระยะทางที่ไกลๆ ดังนั้นลักษณะการ
 ย้ายถิ่นจึงมีลักษณะเป็นขั้นๆไป กล่าวคือ จะย้ายไปใกล้ๆ ก่อน จะไม่ย้ายตรงไปสู่เมืองใหญ่ๆเลย
 และว่าผู้หญิงมักจะย้ายในระยะทางสั้นๆ มากกว่าผู้ชาย แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้ย้ายถิ่น
 ด้วย เช่น การศึกษา ผู้ที่ย้ายถิ่นไปไกลๆ ในระยะเริ่มแรก มักจะเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่า ซึ่ง
 ในประเทศไทยเราได้มีนักวิจัยหลายท่านทำการพิสูจน์ทฤษฎีดังกล่าวนี้ ดังเช่น อคูลย์ วิเชียรเจริญ
 (2513 : 31) ได้ทำการพิสูจน์ทฤษฎีนี้โดยใช้ข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่นระหว่างปี พ.ศ. 2491-
 2497 พบว่า ประชากรที่ย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานครถึงร้อยละ 90.0 เป็นผู้ที่ย้ายถิ่นมาจาก
 ภาคกลาง เนื่องจากภาคกลางเป็นภาคที่มีระยะทางใกล้กรุงเทพมหานครมากที่สุดเมื่อเทียบกับ
 ภาคอื่นๆ จากการศึกษาของ Sidney Goldstein (1971 : 20) พบว่า ประชากรผู้ย้ายถิ่น
 เข้าสู่กรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลางเช่นเดียวกัน จากข้อมูลการสำมะโน
 ประชากรปี พ.ศ. 2503 ก็พบแบบแผนในทำนองเดียวกันว่า ประชากรผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มาจาก

ภาคกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.6 ของผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2503 : 15-16) และจากผลการสำรวจประชากรในปี พ.ศ. 2513 พบในทำนองเดียวกันว่า ประชากรผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มาจากภาคกลางคิดเป็นอัตราส่วนสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.9 ของผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2513 : 34-35) และจากรายงานผลการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากรกรุงเทพมหานคร โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2519 พบว่า ประชากรที่ย้ายถิ่นจากต่างจังหวัดเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ในระหว่างปี พ.ศ. 2516 - 2518 นั้น ย้ายถิ่นมาจากภาคกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.7 ของประชากรผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2519 : 41-42) จากการศึกษาของ สุวัลลีย์ เปี่ยมปิติ (2519 : 396) พบว่า ประชากรที่ย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานครในระหว่างปี พ.ศ. 2508-2513 นั้น ย้ายถิ่นมาจากภาคกลางมีอัตราส่วนสูงที่สุดเช่นเดียวกัน และพบว่า จังหวัดที่มีประชากรย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานครมากที่สุด คือจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดนครปฐม จากการศึกษาถึงสาเหตุของการย้ายถิ่นของนักเรียนต่างจังหวัด ซึ่งย้ายถิ่นเข้ามาเรียนอยู่ในกรุงเทพมหานครไม่เกิน 300 กิโลเมตร โดย วิสาข์ วิทุธิรศานต์ (2521 : 29) พบในทำนองเดียวกันว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง ซึ่งเป็นร้อยละ 43.9 ของนักศึกษาผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด

ส่วนในเรื่องของการคมนาคมซึ่งน่าจะมีผลต่อการย้ายถิ่นของประชากรนั้น จากการศึกษาของ วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ (2511 : 5) พบว่า สิ่งที่ยังส่งเสริมให้เกิดการย้ายถิ่นเพิ่มขึ้น ได้แก่ ความสะดวกรวดเร็วในเรื่องการคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร และจากการศึกษาของ สุวัลลีย์ เปี่ยมปิติ (2522 : 63) ในเรื่องการเพิ่มขึ้นของผู้ย้ายถิ่นสตรีในกรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นสัดส่วนของผู้ย้ายถิ่นสตรีในช่วงหลังได้สูงขึ้นทุกภาค เนื่องจากในระยะหลังนี้การพัฒนาประเทศทางด้านคมนาคมสื่อสารได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างมาก การเดินทางติดต่อระหว่างพื้นที่ต่างๆ สามารถทำได้สะดวกและรวดเร็วขึ้นกว่าอดีต ส่วนการศึกษาของ รัชนิวรรณ ถาวรกิจ (1973 : 39) พบว่า ความสะดวกในการคมนาคมและการกระจายข่าวสารแรงงานได้ดีขึ้น เป็นผลทำให้มีการย้ายถิ่นมากขึ้นโดยเฉพาะประชากรผู้มีการศึกษาดี ซึ่งสามารถรับข่าวสารได้ดีกว่าสามารถหางานได้ดีกว่างานที่เคยทำและสามารถมีรายได้ดีกว่างานที่เคยทำ และมีรายได้สูงกว่าเมื่อย้ายถิ่น จึงมีแนวโน้มในการย้ายถิ่นสูง และจากการศึกษาของ สุวรรณีย์ สำโรงวัฒนา และคนอื่นๆ (2525 : 38) เรื่อง แรงงานไม่อพยพ พบว่า สาเหตุของการไม่อพยพไปทำงานนอกท้องถิ่นอันเนื่องมาจากไม่มีคนชวนไปนั้น ประการหนึ่งมาจากการที่หมู่บ้านเหล่านั้นอยู่ห่างไกลใช้เวลาเดินทางค่อนข้างนาน การคมนาคมติดต่อไม่สะดวก

4. เกี่ยวกับอากาศ หรือสิ่งแวดล้อมที่ดี อันอาจมีผลต่อสุขภาพร่างกายของผู้ที่ย้ายถิ่นนั้น จากบทความของ C.J Jansen (1970 : 21) ได้กล่าวถึงการทำผู้อพยพ อาจตัดสินใจที่จะเปลี่ยนงาน แม้ว่าเขาจะมีงานที่คั่งอยู่แล้ว เพื่อต้องการย้ายไปอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีกว่าที่มีสุขภาพดีกว่า และจากการศึกษาของ Girard, et.al. (1970 : 213) ได้พบว่า สาเหตุในเรื่องสุขภาพและที่พักอาศัยที่สะดวกสบายกว่า มีผลต่อการย้ายถิ่นอยู่บ้าง แต่ไม่มากนัก

จากลักษณะแรงจูงใจในการย้ายถิ่นดังกล่าว จะเห็นว่าแรงจูงใจในการย้ายถิ่นอาจเป็นไปได้ทั้งแรงจูงใจที่เกิดจากแรงผลักดันจากสถานที่เดิม และแรงจูงใจที่เกิดจากแรงดึงดูดของสถานที่ที่บุคคลนั้นต้องการจะย้ายไปอยู่ ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้จะมุ่งจุดสนใจไปที่เมืองพัทยาว่ามีลักษณะที่ดึงดูดใจต่อผู้ที่ย้ายถิ่นไปอยู่อย่างไร ด้วยการจัดลักษณะแรงจูงใจดังกล่าวออกเป็น 3 ลักษณะคือ.-

1. แรงจูงใจทางด้านงาน อันเนื่องมาจากความต้องการมาทำงานทำ ความต้องการมาทำงานทำที่ดีกว่า และเหตุผลทางการปฏิบัติงาน เช่น พวกที่โอนย้ายมาเพื่อความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน เป็นต้น

2. แรงจูงใจทางด้านครอบครัว อันเนื่องมาจากการแต่งงาน หรือการติดตามครอบครัว และการที่ญาติพี่น้องชวนมาทำงาน

3. แรงจูงใจทางด้านวิถีการดำเนินชีวิต อันเนื่องมาจากความต้องการมีวิถีที่สะดวกสบายกว่า รื่นรมย์กว่า สถานที่ที่เคยอยู่เดิม

จากลักษณะแรงจูงใจทั้งสาม ในความคิดเห็นโดยทั่วไปจะเห็นพ้องต้องกันว่า แรงจูงใจที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นมากที่สุด คือแรงจูงใจทางด้านงาน อย่างไรก็ตามในแต่ละส่วนของลักษณะแรงจูงใจนี้ เป็นที่คาดว่า จะเกี่ยวเนื่องหรือผันแปรไปตามลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มประชากรตัวอย่างด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างระหว่างเพศ เพราะในสังคมไทยยังมีค่านิยมเกี่ยวกับหน้าที่หรือบทบาทของเพศชายและเพศหญิงที่แตกต่างกัน โดยผู้ชายจะมีหน้าที่หลักเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวหรือเป็นหัวหน้าครอบครัว ถึงแม้ว่าค่านิยมดังกล่าวจะเปลี่ยนไปบ้าง โดยปัจจุบันผู้หญิงจะต้องร่วมรับภาระการหาเลี้ยงครอบครัวด้วย แต่โดยทั่วไปแล้วสังคมไทยก็ยังคาดหวังและยึดถือบทบาทที่แตกต่างกันระหว่างเพศอยู่

จากลักษณะความแตกต่างของบทบาทระหว่างเพศนี้เอง จึงเป็นที่คาดว่าเหตุผลหรือแรงจูงใจในการย้ายถิ่นไป ณ ที่หนึ่งใด น่าจะมีความแตกต่างกัน หรือผันแปรไปในระหว่างเพศ

ชายและเพศหญิง และด้วยเหตุผลดังกล่าว ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้ศึกษาในเชิงเปรียบเทียบถึงความแตกต่างในเรื่องของแรงจูงใจที่ทำให้ย้ายถิ่นเข้ามายังเมืองพัทยาระหว่างผู้ย้ายถิ่นชายและผู้ย้ายถิ่นหญิง และปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลทำให้ลักษณะแรงจูงใจของเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกัน อันได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา ภูมิลำเนาเดิม และอาชีพเดิม ซึ่งจะกล่าวถึงในบทของการวิเคราะห์ต่อไป